

L'economia del riu: de les colònies al turisme

ANTONI MONTANYÀ

Històricament i geogràfica el Berguedà està conformat per la presència del riu Llobregat. En allò específicament identificable com a econòmic, però, la seva influència actual és molt més migrada. En el sector primari, la seva vessant agrària és clarament marginal, a causa de la trencada orografia de la nostra comarca i el seu quasi sempre escàs cabal. En la mineria, el seu paper és nul.

Les colònies

Ara bé, el Berguedà és un dels exemples més clars de la forma d'organització productiva que convencionalment s'associa al Llobregat: la colònia industrial tèxtil, que conviu amb altres indústries situades a la vora del riu. En total, avui n'hi ha 14 d'identificables, encara que algunes estan completament o parcialment abandonades (1). D'altra banda segons Serra Viladés (2), cal comptar en 56 el nombre de llicències d'aprofitament hidràulic concedides a la comarca del Berguedà entre 1840 i 1916.

Un paràgraf d'aquests mateixos autors serveix de perfecte resum a la qüestió *«El Llobregat té una orografia accidentada, plena de desnivells i salts d'aigua, cosa que compensa el poc cabal i fa que la instal·lació per a la obtenció d'energia gratuïta sigui relativament barata. (...) L'aigua, però, no ho explica tot, ja que rius tan importants en cabal com l'Ebre i el Segre, no van ser receptors d'indústria tèxtil.»* (3).

En efecte, com han assenyalat els autors que han estudiat aquesta qüestió, cal tenir en compte, almenys, dos factors més, en els quals es barregen consideracions històriques, socials i polítiques. Per una banda, la recerca d'un ambient social ben disposat a proporcionar una mà d'obra dòcil i barata, en una època, –el tombant i primer quart del nostre segle–, marcada per un obre-risme de força creixent. Per l'altra, la presència d'una important tradició en la manufactura –no pas encara indústria– tèxtil.

El Canal Industrial

Els tres factors, força hidràulica, pau social i tradició manufacturera apareixen en la gènesi del Canal Industrial de Berga, que seria l'obra d'infraestructura més important realitzada a l'entorn del riu Llobregat fins a la construcció de l'embassament de la Baells.

Per dir-ho amb un llenguatge modern, el Canal Industrial va suposar una operació de promoció econòmica d'envergadura inèdita i encara no superada. Es tractava, doncs, d'oferir els suficients avantatges comparatius, basats en la disponibilitat d'energia barata, com a les colònies, per atraure un moviment de capitals que permetés al Berguedà de recuperar el tren de la industrialització centrada en la manufactura tèxtil, la qual no havia parat de perdre pes relatiu des del segon terç del segle XIX.

Les causes del seu fracàs cal cercar-les en tots els ordres: polític-social, per

la hostilitat d'un caciquisme curt de mirres –valgui la redundància–; econòmic, per coincidir amb un moment de sobreproducció i recessió; tecnològic en tant l'abaratiment energètic va perdre aviat sentit davant de la generalització de l'energia elèctrica i els costos de transport. (4)

Les colònies, avui

Està per fer, encara, la quantificació històrica –i actual– de l'estalvi energètic que suposa la localització de les colònies –i altres explotacions més convencionals– a la vora del Llobregat. En tot cas la manca de dades concretes no pot pas amagar l'evidència que aquest ha passat a ser un factor secundari. En canvi, perduda la funció «social» de la colònia, aquesta ha passat a ser una font de costos afegits i rigideses. Si la cada cop menys anomenada «crisi energètica» va fer desvetllar algunes esperances –també entre la mineria del carbó– el seu esvaïment, juntament amb la gran producció d'electricitat d'origen nuclear, les ha extingit del tot.

Així doncs, si bé no del tot negligit, la possibilitat d'estalviar energia amb l'aprofitament del curs del riu ha deixat de ser un factor important de localització de nova indústria (5).

L'aigua, un bé escàs

Abans d'abandonar el terreny industrial, queda per fer una última i molt actual consideració. Catalunya és un país de recursos hídrics relativament escassos que s'han vist sotmesos a un aprofitament creixent per part de la població instal·lada al voltant, tant per un consum diguem-ne domèstic, com per a l'industrial. Hi ha indicis, de moment poc constants, que l'equilibri entre la demanda d'aigua i els mecanismes de captació i aprofitament dels cabals existents és cada cop més precari. Aquesta qüestió, l'estudi global de la qual pertany a l'ecologia en el seu sentit més ampli, pot tenir derivacions econòmi-

Una vegada utilitzada, l'aigua de la canonada del Clot del Moro torna al Llobregat. RIBERA

ques importants. (6)

El Llobregat és un riu de règim Mediterrani, és a dir que quasi sempre porta molt poca aigua i, de tant en tant, massa, cosa que no afavoreix gens qualsevol tipus d'aprofitament, i encara menys l'industrial, que sol precisar, en els sectors en què l'aigua és matèria primera, d'un subministrament abundant i regular. A més cal tenir en compte la competència de les comarques de l'Ebre, —riu molt més regular i infinitament més cabalós—, que evidentment no pateixen pas cap tipus de congestió industrial.

Així doncs, sembla que la possibilitat de fer treballar encara més les ja prou industrioses aigües del Llobregat és força escassa. Quedi apuntada, doncs, la possibilitat i el marc que la crea, tot i que posar les pròpies prosperitats a mans de les escassetats alienes és, com a mínim, un mal costum de l'economia berguedana que potser caldria mirar d'evitar en el futur.

L'embassament de la Baells i el turisme

L'embassament de la Baells, inaugurat l'any 1976, va ser construït amb la finalitat d'actuar com a regulador del riu Llobregat, és a dir, de disminuir el cabal de les crescudes —i per tant atenuar, ja que no evitar, les inundacions— i augmentar el cabal dels estiatges, afavorint el seu aprofitament, bàsicament a l'àrea barcelonina.

Així doncs, a part dels beneficis immediats —i relatius— que comporta tota obra d'aquesta envergadura, l'impacte a llarg termini sobre l'economia del Berguedà era totalment aliè a la seva concepció. Molt posteriorment va plantejar-se el seu aprofitament hidroelèctric, amb la construcció de dues minicentrals. El més important, però, és parlar del seu aprofitament turístic.

Estudis recents posen molt d'èmfasi en aquesta possibilitat (7). L'embassament és un dels recursos turístics a explotar en una comarca cada cop més abocada al turisme, si més no per manca d'alternatives clares. Amb una oferta de turisme interior de muntanya enfrontada amb la competència de comarques més avançades en aquest aspecte, com ara la Cerdanya, el Berguedà ha de jugar amb la diversitat i complementarietat dels seus recursos turístics.

Així, l'atractiu paisatgístic de l'embassament —salvetat feta de la presència de la central tèrmica de Cercs en un dels seus ramals— i la possibilitat de practicar la pesca i altres esports aquàtics, si

L'embassament de la Baells, un indret ideal per esports aquàtics.

R. VILADES

es creen les infraestructures necessàries que compensin la manca d'accessibilitat d'alguns dels seus marges i les variacions de nivell, són un element important de la planòpia d'elements d'atracció a oferir i utilitzar.

No és sobrer fer una menció sobre els projectes d'utilitzar turísticament peces tan importants d'arqueologia industrial com la fàbrica de ciment del Clot del Moro —que utilitzava també quantitats importants d'aigua del riu en la producció d'energia— i alguna de les colònies.

Finalment, i acabant aquest article que ha resseguit el Llobregat en sentit invers, de les colònies tèxtils que majoritàriament es troben al Baix Berguedà, ascendint a l'embassament de la Baells, s'ha d'esmentar l'atractiu turístic de les Fonts del Llobregat. Aquest va ser el detonant de l'evolució del municipi més netament turístic de la comarca, Castellar de N'Hug, exemple clar encara que no del tot extrapolable del que pot fer-se en aquest terreny amb dinamisme i imaginació. ⚡

NOTES:

1. Un bon Quadre-resum de la situació actual i evolució de la població de les colònies industrials del Berguedà es pot trobar a: SOY, Antoni i altres *El Berguedà, una comarca d'industrialització antiga*. Caixa de Catalunya. Barcelona, 1990. pàg. 108.
2. SERRA, Rosa i VILADES, Ramon. *La Colònia Pons de Puig-reig (1875-1987)* Els Llibres de l'Àmbit n°1 Berga, pàg. 28.
3. id.
4. Per a qualsevol consulta referent al Canal Industrial cal acudir a NOGUERA I CANAL, Josep, *Berga en temps del Canal Industrial*, Els llibres de l'àmbit n°3 Ber-

ga, 1989 i també el monogràfic que la revista l'EROL va publicar en el seu n°13 Berga, 1985.

5. Així per exemple, en els estudis dirigits per Pere Lleonart: *El Potencial Econòmic del Sistema de Ciutats de Catalunya* i també *Les Potencialitats dels Centres Industrials de Tercer Nivell* ambdós publicats conjuntament per Banca Catalana i la Generalitat de Catalunya, aquest factor no figurava entre els punts a considerar per a l'avaluació del potencial econòmic dels municipis considerats, entre els que hi havia Berga en el primer cas i Gironella i Puig-reig en el segon. D'altra banda, però, cal consignar que aquest estalvi és encara significatiu: segons l'estudi de Caixa de Catalunya (p. 106) «Els 17.450 NWb produïts per autoproduïdors l'any 1982 representaven un 11.06% del consum final elèctric de la comarca».
6. La disponibilitat de recursos hidràulics es considera, més que un fet diferencial positiu quan n'hi ha en bona dotació, un punt negatiu si manquen. Aquest és l'enfocament de l'abans esmentat estudi de Pere Lleonart *El Potencial Econòmic del Sistema de Ciutats de Catalunya* p.58.

7. Al ja existent *Plan de Marketing Turístic del Berguedà*, realitzat per CONSULTUR S.A. per encàrrec de l'Ajuntament de Berga i la Delegació de la Cambra de Comerç a Berga, s'ha afegit, de forma estrictament contemporània a la redacció d'aquest article, un estudi específic sobre l'aprofitament turístic de l'embassament de La Baells, realitzat per la Diputació de Barcelona a encàrrec de l'ajuntament de Cercs, estudi encara no disponible a consulta.